

ЛІТЕРАТУРА

1. До питання розробки модульних програм підготовки соціальних педагогів (бакалаврський та магістерський рівень). – К., 2000.
2. Олефір Дар'я. Молодіжна політика у м. Комсомольську // Сучасна роль батьківської громадськості і учнівського самоврядування в державно-громадській моделі управління освітою. Матеріали Другого обласного форуму батьківської громадськості та учнівського самоврядування. – Полтава, 2007.
3. Пашко Л.Ф., Миронович Ю.З., Окса М.М. Пріоритетні орієнтири роботи щодо соціального захисту дітей та молоді // Витоки. Альманах української асоціації Антона Макаренка. Збірник науково-педагогічних і літературно-публіцистичних матеріалів. – Полтава, 2003.
4. Социальное образование в Украине (рабочие материалы семинаров). – Апрель 1999. – К., 2000.

УДК-371.4

СИСТЕМА ВИХОВНОГО ВПЛИВУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

Г.В.Кухарук
(Харків)

Стаття присвячена дослідженню пріоритетних ідей виховного впливу в спадщині А.С. Макаренка. Аналізується система виховання для вдосконалення особистості на основі його педагогічних творів. Доводиться практична цінність його виховної діяльності.

Ключові слова: виховання, гуманістична спрямованість, колективне виховання, особистість, досвід А.С. Макаренка.

Статья посвящена исследованию приоритетных идей воспитательного влияния в наследии А.С. Макаренко. Анализируется система воспитания для усовершенствования личности на основе его педагогических произведений. Доказывается практическая ценность его воспитательной деятельности.

Ключевые слова: воспитание, гуманистическая направленность, коллективное воспитание, личность, опыт А.С. Макаренко.

This article is devoted to the research of the main ideas of the educational influence in A.S. Makarenko's inheritance. The educational system for improving a person on the basis of his pedagogical works is analyzed. The practical value of his educational activity is improved.

Антон Семенович Макаренко – невичерпне джерело педагогічного натхнення. Інтерес до нього з часом поступово зростає. Особливий інтерес до спадщини Антона Семеновича проявляють зараз педагоги Німеччини, Японії, Сполучених Штатів та багатьох інших країн. За матеріалами педагогічної практики А.С. Макаренка написано багато монографій, захищено чимало дисертацій. Більшість дослідників його спадщини та педагогі-

практики дають позитивну оцінку його педагогічній теорії та виховній діяльності. Поступово стихають суперечки серед науковців щодо педагогічної спадщини та самої постаті великого сучасного класика. Ретельно вивчаючи та аналізуючи його твори, можна знайти ґрунтовну відповідь на найсучасніші педагогічні запитання. Але досягти цієї мети можна лише завдяки правильній організації навчально-виховного процесу під час становлення особистості.

Зміни в освіті на перший план виводять питання всебічного розвитку здібностей особистості, задоволення її потреб і потреб суспільства. У цьому контексті варто зупинитись на трьох наступних позиціях, а саме на:

- системі виховання А.С. Макаренка як особистісно зорієнтованій технології колективного творчого виховання;
- її гуманістичній спрямованості;
- практичному значенні.

Ідею виховання в колективі А.С. Макаренко сформулював під впливом вивчення світової педагогічної думки. Але він першим в Україні використав термін “технологія”, першим у педагогічній діяльності запровадив *ідею колективного творчого виховання як цілісну завершену систему*. Ось така цитата із зібрання педагогічних праць А.С. Макаренка «...тільки організація колективу, тільки створення педагогічно-доцільної системи внутрішньо колективних взаємин робить можливим ефективну роботу з кожною особистістю, дозволяє здійснити гуманну вимогу суспільства – дійти до кожної людини» [1, с.123].

Сьогодні можна впевнено говорити про те, що його система є досить гнучкою, піддається моделюванню, конструюванню та прогнозуванню, має чимало перспективних структурних компонентів до впровадження.

Колективне виховання не вступає у протиріччя з вихованням особистості у педагогічній системі А.С. Макаренка. Сформований і вихований ним колектив – це середовище, яке послуговується високими моральними орієнтирами, має розвивальний характер, діє на засадах самоврядування і дає змогу дитині відчувати свої сутнісні сили. А.С. Макаренко вважав, що саме таке середовище є умовою розвитку різноманітних відносин особистості. Сьогодні дуже своєчасними виглядають його міркування стосовно поведінки людини, її свободи і захищеності: “Логіка нашої дисципліни стверджує, що дисципліна ставить кожну окрему особистість, кожну людину в більш захищене, більш вільне становище... дисципліна – це свобода...Дисципліна в колективі – це повна захищеність, повна впевненість у своєму праві, шляхах і можливостях саме для кожної окремої особистості” [2, с.116].

Сприйняття людини, як вищої цінності вважається однією з провідних ідей у гуманістичному підході. Гуманістичним орієнтиром А.С. Макаренка є “якнайбільше поваги до людини, якнайбільше вимог до неї”. Цей принцип А.С. Макаренка особливо популярний серед педагогів Заходу.

Вихованцями А.С.Макаренка були знедолені та безпритульні. Сьогодні таких дітей називають “важкі діти”. А.С. Макаренко цілком свідомо не прийняв неодноразові пропозиції щодо повернення до виховання дітей залізничників. Він сконструював свою систему таким чином, щоб вона могла

впливати на вдосконалення особистості в цілому [3, с.67-89]. Проблема сенсу життя не розглядається науковцями тільки у контексті здійснення можливостей особистості. Справа не у здійсненні будь-яких можливостей, а, навпаки, у здійсненні потреби – того єдиного, що необхідно у даний момент. Справа у тому, що необхідно прагнути кожного разу не до можливого, а до належного.

А.С. Макаренко блискуче розв'язував завдання “належного”, виховуючи безпритульних дітей. Його система прийшла до нього, як він сам писав, “з потреби, з характеру тієї потреби”, тієї справи, яку йому доручили.

Отже, гуманістичне орієнтування становлення особистості постає як актуальне завдання педагогічної науки і виховної практики. Проте при розв'язанні цієї проблеми виникають серйозні протиріччя. З одного боку, педагогіка покликана виховувати дітей на ґрунті гуманістичних цінностей і максимальної адаптації до умов життя у соціумі. З іншого – процес соціалізації, якому педагогіка має активно сприяти, передбачає пізнання соціоустрою таким, яким він є в дійсності. Інакше людина з ідеалізованим уявленням виявить свою безпорадність, незахищеність від жорстокої реальності. Дитина як особистість повинна усвідомити і свою відокремленість від навколишнього світу, й одночасно органічний зв'язок з ним.

Гуманістична сутність виховної системи А.С. Макаренка полягає саме у тому, що він постійно розширював межі розвитку своїх вихованців. Він був великим майстром індивідуального підходу й наполегливо створював ситуації, які вимагали від вихованців потрібного, належного, розвиваючи тим самим максимально їхні потенційні можливості.

Час і життя довели практичну цінність виховної системи А.С. Макаренка.

На жаль, проблема дитячої безпритульності сьогодні не є вигаданою. У багатьох країнах й досі існує соціальна проблема дітей, життєдіяльність яких зумовлена вулицею. Ці діти мають високий рівень конфліктності, патологію характеру, відхилення у психічному та особистісному розвитку.

Саме соціально-економічні негаразди привели до зростання безпритульності, наркоманії, алкоголізму серед підлітків, втрати усталених моральних орієнтирів.

“Якби ми вчилися так як треба, то й мудрість в нас була своя”, - заповідав Т. Шевченко.

Досвід А.С. Макаренка, який сприймався раніше як історична цінність або як універсальна система виховання, сьогодні набуває якісно нового сенсу, бо розглядається як інструмент вивчення, розуміння джерел багатьох проблем сучасного виховання молоді, як джерело створення сучасної ефективної системи соціального виховання, яка б відповідала актуальним потребам часу.

Сучасна педагогічна професія є однією з найбільш складних, тих, що потребує постійного нервового напруження, вміння дотримуватись такту, швидко і розумно реагувати на багатогранні фактори діяльності дитячого колективу і окремих учнів. У зв'язку з цим А.С.Макаренко підкреслював, що тільки того вчителя будуть наслідувати, тільки за тим підуть учні, в якого за кожним словом вони відчують моральну силу, громадянську позицію,

ерудицію і культуру. Тому людина, яка присвятила себе дітям, приречена повсякденно вдосконалювати себе саму і світ навколо себе. «Як би не була людина талановитою, якщо не буде вчитися на досвіді – ніколи не буде гарним педагогом». А.С.Макаренко не пропонує готових рецептів. Тільки хист учителя, виховний вплив колективу та гідна мета, заради якої треба тяжко і наполегливо працювати, можуть допомогти в цій професії.

Подальше вивчення спадщини А.С. Макаренка безумовно відкриє нові грані в його спадщині, сприяючи переосмисленню й розвитку основ сучасної педагогічної теорії й практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А.С. Сочинения: В 7-ми т. – Т. 5. – М., 1957-1958.
2. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. – Т.4. – М., 1984.
3. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. – Т.8. – М., 1986.

УДК 37(091)

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У СВІТЛІ ТРАДИЦІЙ ПЕДАГОГІКИ А.МАКАРЕНКА

М.Ю.Твердохлеб
(Слов'янськ)

Автор статті в процесі вивчення та аналізу спадщини А.Макаренка встановлює просторово-часовий зв'язок з найактуальнішими проблемами сучасності: виховання соціально активної особистості школяра. На особливу увагу у соціально-педагогічній системі видатного педагога заслуговує питання про виховання особистості і соціальної «активності» учнів, її суспільної спрямованості як методологічної основи в розв'язанні проблеми формування соціальної активності молодших школярів.

Ключові слова: соціальне виховання, педагогічна система виховання А.Макаренка, суспільна активність, виховання активної особистості, формування соціальної активності школярів.

Автор статьи в процессе изучения и анализа наследства А.Макаренка устанавливает пространственно-временную связь с самыми актуальными проблемами современности: воспитание социально активной личности школьника. Особенное внимание в социально-педагогической системе выдающегося педагога уделено вопросу воспитания личной и социальной «активности» учеников, ее общественной направленности, как методологической основы в решении проблемы формирования социальной активности младших школьников.

Ключевые слова: социальное воспитание, педагогическая система воспитания А.Макаренка, общественная активность, воспитание активной личности, формирование социальной активности школьников.

The author of the article in the process of study and analysis of inheritance of A. Makarenko establishes a spatio-temporal connection with same the issue of the day of con-